

Z PROBLEMATYKI EKONOMICZNEJ OCENY GLEBY (INFORMACJA O SYMPOZJUM BERLIŃSKIM — NRD)

W dniach od 12 do 18 grudnia 1960 r. odbyło się w Berlinie sympozjum, w którym uczestniczyły delegacje naukowe krajów socjalistycznych: Bułgarii, Czechosłowacji, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Polski, Rumunii, Węgier, Związku Radzieckiego, oraz przedstawiciele Sekretariatu Komisji Rolnej Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej. Tematem debat była ekonomiczna ocena gleby. Narada była inspirowana przez konferencję naukowo-metodyczną dyrektorów instytutów ekonomiki rolnictwa krajów socjalistycznych w Moskwie w 1959 r. Jednakże decyzja opracowania problemu ekonomicznej oceny gleby była już powzięta wcześniej, a mianowicie na konferencji koordynacyjnej prac naukowo badawczych z dziedziny rolnictwa i leśnictwa w 1958 r. Kierowano się tu zasadą, iż pełne i racjonalne wykorzystanie warunków naturalnych w produkcji rolnej jest jednym z głównych środków wiodących do podniesienia poziomu tej produkcji, jak i wzrostu wydajności pracy społecznej. Wyniki prowadzonych na tym odcinku prac będą również służyły jako jedna z podstaw do podziału pracy między krajami obozu socjalizmu.

Wzmiankowana wyżej konferencja koordynacyjna z 1958 r. powierzyła Instytutowi Ekonomiki Rolnictwa Niemieckiej Akademii Nauk Rolniczych w Berlinie koordynację prac, prowadzonych nad ekonomiczną oceną gleb w poszczególnych krajach socjalistycznych. Wybór był jak najbardziej uzasadniony, bowiem nauka niemiecka ma dawne, bogate tradycje badań nad ekonomiczną oceną gleb. Interesujące jest zwrócenie uwagi, że Związek Radziecki, bardzo zaawansowany w bieżących badaniach metodycznych wykorzystywał w tych badaniach doświadczenia niemieckie.

Berlińscy gospodarze rozesłali do państw, które miały brać udział w sympozjum, materiały pomocnicze, zawierające główne rozważania, związane z tematyką sympozjum oraz zaprezentowali niektóre wyniki dochodzeń z tego zakresu, prowadzonych ostatnio w Instytucie Ekonomiki Rolnej Niemieckiej Akademii Nauk Rolniczych. Ponadto, kierownik zespołu pracowników instytutu, zajmujących się problematyką ekonomicznej oceny gleby, dr D. Schilling przygotował na sympozjum referat wprowadzający. Referat ten był podstawą dla dyskusji uczestniczących w sympozjum delegacji. Referaty innych delegacji poza naukowcami NRD informowały przede wszystkim o stopniu zaawansowania prac związanych z tematyką obrad w reprezentowanych przez nie krajach.

Naszą informację o przebiegu sympozjum zaczniemy od paru uwag ogólnych związanych z problemem stanowiącym przedmiot debaty. Kryteria oceny ekonomicznej warunków naturalnych w rolnictwie zależą od celu, jaki stawia sobie producent. W odróżnieniu od występujących coraz silniej w rozwiniętych krajach kapitalistycznych tendencji do hamowania wzrostu produkcji rolniczej z obawy przed nadprodukcją, w krajach socjalistycznych koncentruje się wysiłki dla systematycznego i znacznego jej zwiększenia. Nauka ekonomiczno-rolnicza w tych krajach stawia sobie zatem za zadanie obierać taki kierunek produkcji i tak organizować produkcję rolną, aby jak najracjonalniej wykorzystać istniejące warunki naturalne, by uzyskać stosunkowo maksymalny wolumen produkcji przy oszczędnych nakładach pracy żywej i przedmiotowej. Jednocześnie również należy dbać nie tylko o zachowanie naturalnej urodzajności ziemi, ale starać się jeszcze ją podnieść.

Już na wstępie należy zaznaczyć, iż ekonomiczna ocena poszczególnych rodzajów gleb wymaga jako podstawy, na której może być przeprowadzana — ilościowej i jakościowej inwentaryzacji gleby. Ocena jest dokonywana przy pomocy wielkości względnych. Ocena ta jest zależna od poziomu sił wytwórczych, musi być zatem ko-

¹ S. D. Czeremuszkin: Izuczenie i ocenki ziemi w GDR. Moskwa.

rygowana, względnie zmieniana wraz z ich rozwojem. Kryteria ekonomicznej oceny gleb zależą wreszcie od ustroju społecznego i formy gospodarki jakiej ma służyć.

W aspekcie tych uwag rozważano w dyskusji, a przede wszystkim w rozesłanych przed sympozjum materiałach wstępnych, sprawę przydatności istniejących dochodzeń w zakresie ekonomicznej oceny gleby pochodzących z okresu stosunków kapitalistycznych. Jako przykład posłużyły w referacie stosunki w NRD. Nową bonitację gleby podjęto w Niemczech przed wojną w 1934 r., ponieważ obowiązujące wówczas dane katastralne były już mocno przestarzałe, a dokonany w międzyczasie postęp techniczny, szczególnie silny na odcinku sposobów wykorzystania gleb słabszych, zmienił w sposób istotny ich pozycję w stustopniowej skali bonitacyjnej. Prace podjęte przed wojną były zakończone już w NRD.

W związku z tym, że prace nad ekonomiczną oceną gleby prowadzone były w warunkach kapitalistycznych, a więc w warunkach, w których celem i motorem gospodarki jest zysk indywidualnego przedsiębiorcy, ekonomiści NRD kwestionowali przydatność uzyskanych wyników ostatecznych. Natomiast ich zdaniem cały bogaty materiał pomocniczy, szczegółowe opisy charakteryzujące gleby na podstawie olbrzymiej ilości wierceń, prób i analiz mogą służyć z wielkim pożytkiem dla dokładnej inwentaryzacji jakościowej gleb. Inwentaryzacja ta będzie stanowić podstawę do wydzielenia jednorodnych gruntowych jednostek produkcyjnych, jednostek w przybliżeniu jednorodnych pod względem ich urodzajności, ich przydatności rolniczej czy rolniczej użyteczności. Chodzi tu o jednostki środowiska przyrodniczego, tzw. w literaturze niemieckiej *Standort*. W wydzieleniu takich jednostek w NRD, na terenie całego kraju — powstałych ze skrzyżowania wyodrębnionych 4 typów i 25 podtypów glebowych oraz 4 obszarów klimatycznych (ze względu na stopień nasilenia opadów) — opierano się na doświadczeniu i znanstwie specjalistów. Nie wypracowano natomiast jeszcze jakiejś ściślejszej metody naukowej.¹

Sprawa wstępna, wykraczająca poza właściwy tok obrad, a rzutuująca na charakter prac nad ekonomiczną oceną gleb, to określenie formy gospodarstw rolnych, pod kątem których prace mają być prowadzone. Kraje uczestniczące w sympozjum mają rolnictwo skolektywizowane. Typowym zatem gospodarstwem rolnym jest duże przedsiębiorstwo socjalistyczne z perspektywą specjalizacji. Znalazło to wyraz w tytule referatu wprowadzającego na sympozjum „O problemie ekonomicznej oceny wpływu środowiska naturalnego na rozwój rolnictwa socjalistycznego”. W tym względzie Polska zajmuje szczególne i odrębne miejsce. Jak wiadomo, podstawowa masa ziemi użytkowanej rolniczo jest u nas jeszcze we władaniu chłopów gospodarujących indywidualnie; gospodarstwa uspołecznione zajmują jedynie nieco ponad 13% użytków rolnych. Nie gubiąc zatem przyszłej przydatności naszej bonitacji, jej cele najbliższe muszą być nieco odmienne, a właśnie cel dochodzeń był jednym z głównych punktów debat.

Organizatorzy sympozjum wysunęli dla skoncentrowania dyskusji dwie węzłowe grupy zagadnień spośród punktów omawianych w referacie dr Schillinga:

1. Określenie celu ekonomicznej oceny wpływu środowiska naturalnego oraz dziedziny zastosowania uzyskanych wyników.

2. Główne zasady metodyczne i związane z nimi sprawa porównywalności wyników oraz koordynacja prac w ramach obozu socjalistycznego.

Główne sformułowane w referacie cele, którym prowadzona ocena gleby winna służyć, są następujące:

1. Zwiększenie produkcji towarowej, wydajności pracy i obniżenie kosztów własnych — poprzez racjonalne wykorzystanie środowiska naturalnego.

2. Dostarczenie uzasadnionych naukowo podstaw dla planowego rozdziału renty różniczkowej.

3. Dostarczenie naukowo uzasadnionych podstaw dla kształtowania środowiska naturalnego.

Ekonomiczna bonitacja gleb może służyć dla bardziej prawidłowej oceny działalności przedsiębiorstw rolnych. Porównanie gospodarstw pozostających w jednakowych warunkach naturalnych, a osiągających różne wyniki produkcyjne, pozwoli wykryć istniejące rezerwy i usprawnić przedsiębiorstwa słabsze. Podobne korzyści

¹ R. Matz: Auswertung der Bodenschätzungsergebnisse für eine Ordnung und Typisierung „Landwirtschaftlich genutzter Standortformen als Grundlage einer ökonomischen Bodenbeurteilung für die Aufgaben der Agrarplanung“. Die deutsche Landwirtschaft nr 9, 1960.

można osiągać w odniesieniu do całych obszarów. Wyniki bonitacji ekonomicznej będą pomocne w planowaniu produkcji rolnej. Odnosi się to zarówno do planów krótkookresowych jak i planów perspektywicznych, w skali lokalnej i ogólnokrajowej. Wyniki te będą wykorzystane przy rozmieszczeniu produkcji, specjalizacji przedsiębiorstw, jak i współpracujących krajów, a więc przy międzynarodowym podziale pracy. Znajdą one zastosowanie przy kształtowaniu cen, opodatkowaniu, rozdziale kredytu itp.

Wykorzystane mogą być również przy pracach związanych z podniesieniem naturalnej urodzajności gleby (np. melioracji), a w szczególności przy tworzeniu warunków dla rozwoju terytoriów o niesprzyjających dla produkcji rolnej warunkach przyrodniczych.

Przedstawiona grupa zagadnień wywołała ożywioną wymianę zdań w dyskusji, jaka miała miejsce po wygłoszonych referatach. Jednakże część poruszonych kwestii dotyczyła raczej zagadnień metodycznych, część zaś miała charakter propozycji redakcyjnych.

Istotną bardzo uwagę wysunął delegat radziecki Kandydat Nauk S. Czere-muszkin. Wynikała ona zresztą ze stanowiska zaznaczającego się konsekwentnie w toku całej debaty. Propozycja dotyczyła rozszerzenia kręgu zastosowań wyników ekonomicznej oceny gleb na organizację wewnętrzną przedsiębiorstwa.

Zywy sprzeciw wywołało sformułowanie w referacie dotyczące systematycznego, progresywnego niwelowania różnic w warunkach naturalnych (punkt 3 w części określającej cel opracowania). Obok innych delegacji słuszność tego stanowiska podważył i polski delegat Dr T. Rychlik. Jest jeszcze rzeczą dyskusyjną czy przynajmniej w obecnej dobie — postęp w technologii produkcji zmniejsza dysproporcje w naturalnej urodzajności gleb (środowiska przyrodniczego). W wielu również konkretnych przypadkach drogą dziś najbardziej wskazaną jest koncentracja środków nakładczych i inwestycyjnych na terenie ich największej efektywności. Okoliczność taka zachodzi najczęściej na obszarach o sprzyjających warunkach dla produkcji rolnej. Wówczas niwelowanie różnic przez preferowanie terenów o warunkach niekorzystnych nie byłoby ekonomicznie uzasadnione.

Odpowiadając Dr Schilling wyjaśnił, iż chodziło mu w referacie o aspekt społeczny zagadnienia. Intencją jego postulatu było łagodzenie gorszej od innych sytuacji rolników wynikłej z obiektywnie niekorzystnych warunków naturalnych, w jakich pracują.

Zarysowały się w dyskusji różnice co do ważności formułowanych celów ekonomicznej oceny gleby: dla jednych na pierwszym miejscu należy postawić planowanie (naukowcy węgierscy), zdaniem innych głównym celem są strefowe systemy rolnictwa (naukowcy rumuńscy).

Znalazły wreszcie swój wyraz pewne różnice krajowe w zaawansowaniu prac. Delegacja niemiecka koncentrowała swe zainteresowanie na sympozjum głównie na gruntach ornych, opierając się w badaniach na istniejącym w NRD podziale gruntu na poszczególne rodzaje użytków. Natomiast, np. w Rumunii, sprawą dużej wagi jest ustalenie, w jakiej formie daną jednostkę gruntową najracjonalniej wykorzystać: jako grunt orny, czy np. jako sad czy winnicę, a obecny system użytkowania wymaga w zasadzie dużych zmian.

Drugim tematem, rozważanym na sympozjum były podstawowe zasady metodyczne ekonomicznej oceny gleby. Są one bezpośrednio związane z celem — w tym wypadku kompleksowym — którego realizacji ma służyć. Referat dra Schillinga, będący ogólnie podstawą narady, omawiał szczegółowo poszczególne zagadnienia związane — czasem nawet dość luźno — z metodyką. Nie podawał jednak w pełni usystematyzowanych, syntetycznych tez podstawowych. Toteż dyskusja wniosła tu znacznie większy wkład niż w poprzedniej grupie tematycznej.

Ustalono trzy główne kierunki oceny:

1. Ogólna ekonomiczna ocena gleby jako środka produkcji rolniczej — oparta na dwu wskaźnikach produkcji roślinnej:

- a) produkcji globalnej w wyrazie pieniężnym na 1 ha,
- b) dochodzie czystym.

2. Ekonomiczna ocena ziemi ze względu na produkcję poszczególnych roślin, przy czym kryteriami są następujące wskaźniki:

- a) plon w q z 1 ha,
- b) nakłady bezpośrednie w wyrazie pieniężnym na 1 ha,
- c) jednostkowy koszt własny,
- d) nakład pracy na jednostkę produktu, w godzinach,

e) wydajność pracy (produkcja globalna w wyrazie pieniężnym na 1 robotnika),
f) stopień wykorzystania nakładów (stosunek produkcji globalnej do nakładów)
w wyrazie pieniężnym.

Dobór wskaźników zależy od konkretnego celu.

3. Ocena wpływu jakości gleby na efektywność dodatkowych nakładów.

Jednostką dokonywanej oceny jest: gmina, przedsiębiorstwo, jego części, poszczególne masywy gruntowe względnie całe rejony.

Jednostkę tę potraktowano zatem dość szeroko, zarówno ze względu na poprawkę wniesioną w poprzedniej części dyskusji przez S. Czeremuszkiną (ZSRR), jak i na wielką różnorodność gleb w wielu krajach. W NRD istnieje raczej tendencja, aby podstawową jednostką była gmina, a wielkie przedsiębiorstwo socjalistyczne pokrywało się z obszarem gminy.

Wskazywano na potrzeby powiązania oceny gleby z innymi czynnikami przyrodniczymi oraz na ewidencję ziemi użytkowanej rolniczo, a więc na dane katastralne jako obiektywne dane wyjściowe. Pomocniczo niezbędne są badania gleby, klimatu, warunków hydrologicznych, geomorfologicznych itp. Zalecano również — o ile to możliwe — stosować klasyfikację genetyczną gleb.

Na ogół dominowała na sympozjum opinia, iż ustalić można jedynie ogólne zasady podstawowe metodyki. Ich konkretyzacja i detalizacja w praktyce poszczególnych krajów zależy od lokalnych warunków, a w szczególności od posiadanych materiałów, zarówno dla inwentaryzacji, jak i dla ustalenia relatywnych współczynników wartościujących poszczególne typy środowiska przyrodniczego. Tu jako bazę źródłową należałoby przyjąć dane masowe z konkretnych gospodarstw socjalistycznych, jak i dane stacji doświadczalnych oraz obiektów badawczych. Należałoby również analizować materiały gospodarstw przodujących, jednakże — jak podkreślano w dyskusji — nie należy przeceniać uzyskanych stąd wyników ze względu na niesprecyzowanie i niedostateczność jeszcze pod względem naukowym metody wyboru tych gospodarstw.

Wiele uwagi poświęcono w dyskusji sprawie liczby kryteriów, na podstawie których ustala się relacje wartościujące relatywnie typy glebowo-środowiskowe. Istnieje dążenie do przyjęcia jednego wskaźnika, przynajmniej dla oceny ogólnej. Jednakże stosowany w praktyce kapitalistycznej dochód czysty nie może spełniać tej roli w warunkach rolnictwa socjalistycznego, aczkolwiek zdecydowanie nie można też zrezygnować. Tego stanowiska szczególnie mocno bronił S. Czeremuszkin. Konieczne jest zatem równoległe uwzględnienie produkcji globalnej (roślinnej) i uzyskanego dochodu czystego. Naukowcy NRD opowiadali się zdecydowanie za koniecznością podawania zespołu wskaźników, ze względu na różnorodność celów i zadań, jakim mają służyć uzyskane wyniki. Dr Schilling miał obiekcje, czy można poprzestać na jednym wskaźniku, łączącym wpływ klimatu i gleby: tej samej liczbie odpowiadają bowiem bardzo różne układy gleby i klimatu, ta sama gleba w różnych warunkach klimatycznych posiada bardzo odmienną przydatność rolniczą.

Zwracano również uwagę na dynamiczność naszych stosunków: znaczny wzrost plonów, spadkową tendencję kosztów, w związku z czym należy obserwować zachodzące zmiany dla poszczególnych *Standortów* (prof. Roth). Jednakże zmiany w relacjach — a oto nam chodzi — będą znacznie powolniejsze niżli zmiany w wielkościach absolutnych (dr Schilling).

Wiele obaw wywoływała sprawa porównywalności wyników, uzyskanych w poszczególnych krajach. Jest to warunek niezbędny dla wykorzystania rezultatów przy opracowywaniu międzynarodowego podziału pracy. Poważne trudności następcza tu różny zasób materiałów, jakie stoją do dyspozycji w poszczególnych krajach. Proponowano przeprowadzenie próbnych dochodzeń w każdym kraju dla jednego powiatu o charakterze rolniczym.

Uzasadnieniem tych obaw jest różny stan zaawansowania prac, związanych z problematyką ekonomiczną oceny gleby, jaki istnieje w poszczególnych krajach, reprezentowanych na sympozjum. Znalazł on wyraz w referatach poszczególnych delegacji.

Kan. Nauk. S. Czeremuszkin (ZSRR) z Wszechzwiązkowego Naukowo-badawczego Instytutu Ekonomiki Rolnej ograniczył się do informacji o pracach wykonanych w roku 1960 i projektowanych na rok 1961. W roku 1960 zajmowano się zagadnieniami metodycznymi, które będą rozwijane w roku następnym w formie konkretnej w rejonach, strefach względnie republikach. Wypracowano mianowicie — na przykładzie obwodu moskiewskiego — skalę stustopniową dla oceny ekonomicznej użytków zielonych (odpowiednią skalę dla gruntów ornych opracowano już wcześniej). Skala jest w zasadzie podwójna, oparta na produkcji globalnej i na dochodzie czystym. Również na przykładzie tego obwodu zajmowano się wpływem

położenia w stosunku do miast, ośrodków przemysłowych itp., z czym związane są ewentualnie dodatkowe koszty transportu. Zbudowano skalę łączną, uwzględniającą i urodzajność i położenie.

Zajmowano się metodyką katastru gruntowego, jego formami i sposobami jego wykorzystania. Referent zwrócił uwagę na wielkie znaczenie map katastralnych.

Na podstawie rocznych sprawozdań obliczono wartość renty gruntowej w kołchozach, co posłuży dla zróżnicowania cen i podatków.

Na warsztacie instytutu znalazło się nowe zagadnienie: gospodarka leśna; kołchozowe obszary leśne były dotąd niedoceniane. Projektuje się opracowanie w roku 1961 sposobu wykorzystania ekonomicznej oceny gleby w planowaniu produkcji rolnej.

Referent poinformował, iż wyniki prac, prowadzonych w roku ubiegłym ukażą się drukiem w formie książkowej w styczniu 1961 r.

Doc. G. Timarium (**Rumunia**), przedstawiciel Ministerstwa Rolnictwa poinformował, że w Rumunii istnieje tylko podział rejonów administracyjnych na 5 kategorii dla celów podatkowych, nie ma natomiast systemu klasyfikacyjnego gleby ze względu na jej urodzajność. Dla 50% ziemi rolniczej istnieją mapy gruntowe w dużej skali. Rozpoczęto już prace nad zasadami klasyfikacji gleby. Rzeczoznawcy -- na podstawie swego doświadczenia -- ustalili skalę 100-punktową, przy czym

50 punktów przeznaczono dla wyrażenia rodzaju gleby:

±20	„	dla warunków klimatycznych
±10	„	dla ukształtowania terenu
±10	„	dla hydrogeologii i hydrologii
±10	„	dla warunków dostępności gleby.

Podjęto również próbne badania dla wybranej zbiorowości 100 gospodarstw. Uwzględnia się dwie uprawy: pszenicę i kukurydzę, które dominują w strukturze zasiewów Rumunii.

Przewiduje się duże trudności w realizacji zadania ekonomicznej oceny gleby. Duże zastrzeżenia budzi obecny sposób użytkowania ziemi (obecny rozdział na grunty orne, sady, winnice, łąki i pastwiska, a nawet lasy), lecz i wprowadzenie korekt nie będzie łatwe. W Rumunii występuje wielka różnorodność gleb, wielkie różnice klimatyczne w sąsiadujących ze sobą obszarach (mikroklimat), wywołane falistością i górzystością terenu, stąd trudności w wyodrębnieniu środowisk ekologicznych. Dużo także kłopotu przysparza dobór przedsiębiorstw, odpowiednich dla prac badawczych.

Doc. M. Kazandjef (**Bułgaria**) z Instytutu Ekonomiki Rolnictwa. Prowadzone obecnie prace pomiarowe będą ukończone w 1965 r. Prace kartograficzne nie są w pełni zorganizowane. W 1960 r. rozpoczęto badania nad ekonomiczną oceną gleby na podstawie materiałów z 22 stacji doświadczalnych, zajmujących się uprawami polowymi. Badano również zależność produkcji od struktury zasiewów w 150 spółdzielniach produkcyjnych; w 1961 r. rozwinie się te dochodzenia, obejmując nimi wszystkie spółdzielnie.

W warunkach Bułgarii wewnątrz jednego przedsiębiorstwa rolnego występuje duża różnorodność typów, podtypów i odmian gleb. Występuje także bardzo duża zależność produkcji rolnej od klimatu.

Dr. T. Ryčhlik (**Polska**) z Instytutu Ekonomiki Rolnej. Specyficzne warunki Polski — ponad 86% użytków rolnych zajmuje rozdrobniona własność chłopska — wysuwają na czoło sprawy obciążeń rolnictwa na rzecz państwa. Po wojnie wprowadzono tzw. klasyfikację społeczną (6 klas). W ramach trzech rejonów ustalono układy współczynników przeliczeniowych dla klas gruntów ornych na podstawie wydajności 4 zbóż — dla celów obowiązkowych dostaw oraz tzw. przychodowość dla klas poszczególnych użytków, w trzech rejonach i pięciu strefach ekonomicznych — dla celów opodatkowania pieniężnego. Obecnie prowadzi się bonitację naukową, gleboznawczą, opartą na nowych gleboznawczych badaniach terenowych. Wyróżnia się w zasadzie 8 klas gruntu ornego (6 klas i 2 podklasy w gruntach średnich najbardziej rozpowszechnionych) i 5 klas użytków zielonych. Bonituje się każdą działkę gruntu. Sklasyfikowano około 54% gruntów (ponad 11 mln ha). Pełne zakończenie prac przewiduje się w roku 1965. W zasadzie sporządza się równocześnie mapy w skali 1 : 25 000; podkłady sporządzane są w skali 1 : 5 000 ze szczegółowym oznaczeniem wierceń, opisami gleb itd. Mogą one służyć dla planowania produkcji w poszczególnych, dużych gospodarstwach uspołeczniowych. Na terenach jeszcze nie sklasyfikowanych dopuszcza się wykorzystanie dla celów podatkowych starych danych katastralnych (jeśli istnieją).

W Instytucie Ekonomiki Rolnej opracowuje się — dla każdego z trzech sektorów rolnictwa — wpływ rodzaju gleby na wyniki produkcyjne, na poziom i stopień wykorzystania nakładów i tym podobne zagadnienia związane z rentą różniczkową i ekonomiką gospodarstw w zależności od rodzaju gleby.

Zakres prac naukowych wykonywanych w IER na tle problematyki sympozjum jest dosyć skromny. Są to trzy tematy naukowe prowadzone w trzech Zakładach Instytutu dla trzech sektorów naszego rolnictwa — dla gospodarki indywidualnej — K. Bentlewska, dla spółdzielni produkcyjnych J. Dąbrowska-Czyszkowska, i dla PGR T. Rychlik. Prace prowadzone są jako trzy oddzielne tematy z uwagi na specyfikę każdego sektora. Przedmiotem badań są bowiem nie gleby i ocena ich przydatności ekonomicznej, lecz gospodarstwa rolne, posiadające gleby o różnej jakości. Idzie o odpowiedź na pytanie — czy i jak różnice w jakości gleby wpływają na ekonomikę gospodarstwa, w szczególności zaś na ich dochodowość. Gdy idzie o gospodarstwa chłopskie — badania prowadzi się dla celów podatkowych, w przypadku spółdzielni produkcyjnych chodzi głównie o określenie renty gruntowej, ażeby móc ustalić poprawne metody i proporcje podziału dochodu. W PGR idzie o stworzenie podstaw dla organizacji gospodarki na pełnym rozrachunku i o znalezienie parametrów, umożliwiających wyrównanie sytuacji ekonomicznej dla gospodarstw znajdujących się w różnych warunkach naturalnych i różnie położonych na terenie kraju.

Jeśli idzie o stronę metodyczną w prowadzonych w IER pracach bada się wpływ jakości gleby na wysokość produkcji globalnej, produkcji czystej i dochodu czystego oraz strukturę zasiewów i wielkość globalnej produkcji jednostek zbożowych z 1 ha. Przedmiotem badań jest również reakcja poszczególnych klas gleby na dodatkowe nakłady (przydatność dla celów intensyfikacji), w przypadku gospodarstw indywidualnych idzie również o zależność wpływu warunków naturalnych na ekonomikę gospodarstw od wielkości gospodarstw.

J. Sebestyen (Węgry) z Instytutu Nauk Rolniczych. Na skutek pewnego nieporozumienia co do tematyki sympozjum, J. Sebestyen poinformował jedynie o problemie rozmieszczenia produkcji rolnej. Zajmowano się mianowicie metodyką optymalnego rozmieszczenia produkcji rolnej w rolnictwie socjalistycznym przy minimalizacji pracy społecznej — w ramach danego systemu cen. Podstawowym narzędziem dochodzeń jest statystyka matematyczna i modele matematyczne. Wiele spraw jest jeszcze nie rozwiązanych.

Członek Korespondent Akademii Nauk W. Sobotka (Czechosłowacja) z Instytutu Ekonomiki Rolnictwa. Temat jest mało rozpracowany. Do chwili obecnej studiowano odnośną literaturę i zaznajamiano się z doświadczeniami światowymi. Materiały z okresu kapitalistycznego Czechosłowacji są nieprzydatne (pozbawione są opisów cech charakteryzujących glebę). Problemem centralnym w Czechosłowacji jest rozgraniczenie jednostek środowiskowych. Projektuje się pełne, kompleksowe badanie gleb i sporządzanie odpowiednich map, co ma być ukończone do roku 1970. Współ z danymi klimatycznymi i geomorfologicznymi, pozwoli to na wydzielenie jednostek gruntowych. Ponieważ okres ten jest bardzo długi, zdecydowano w 1961 r. przeprowadzić tymczasową klasyfikację ziemi użytkowanej rolniczo. Wykorzysta się wszelkie istniejące dane: zgromadzone dane przy rejonizacji produkcji, materiały sprawozdawczości gospodarstw państwowych itd. Nowe sprawozdania spółdzielni produkcyjnych dostarczą danych o kosztach własnych dla poszczególnych roślin. W zakresie problematyki ekonomicznej oceny gleb naukowcy CSRS w pełni solidaryzowali się z tezami dra Schilliga.

Ostatnim punktem debat była koordynacja prac, prowadzonych w różnych krajach na polu ekonomicznej oceny gleby. Dla usprawnienia i pogłębienia badań dokonano podziału pracy między krajami i ustalono formy współpracy (konsultacje, wzajemna wymiana doświadczeń, wymiana specjalistów, literatury itp.).

Niektóre delegacje wybrały tematy do szczegółowego ich opracowania. I tak delegacja czechosłowacka — problematykę renty różniczkowej i jej podziału, delegacja radziecka — metody wykorzystania ekonomicznej oceny gleby dla celów planowania i rejonizacji produkcji oraz metody i formy opracowania katastru ziemi, rumuńska delegacja — metody wydzielenia jednostek środowiska naturalnego (*Standorteinheiten*). Inne delegacje zgłoszą swoje tematy Instytutowi Ekonomiki Rolnej w Berlinie. Szerokiemu uwzględnieniu tematyki sympozjum w pracach instytutów stoi na przeszkodzie okoliczność, iż plany badawcze są już zatwierdzone, a rozszerzenie ich czy zmiany przez wprowadzenie nowych tematów napotyka na duże trudności kadrowe i finansowe.

Udział we współpracy zgłosiła Stała Komisja przy Radzie Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (Kand. Nauk K. D a m i a n o w) zobowiązując się dostarczyć rezultaty charakterystyki wskaźników bilansu gruntowego w krajach socjalistycznych. Instytut Kultury Ziemi i Kartografii (dr W o j a h n — Berlin) podjął się opracowania porównywalności metod inwentaryzacji gleb, stosowanych w poszczególnych krajach.

Następna konferencja odbędzie się w połowie roku 1962. Materiały i rezultaty sympozjum będą ogłoszone w *Zeitschrift für Landwirtschaft* (wyd. Instytutu Ekonomiki Rolnej NRD) oraz w numerze specjalnym *Zeitschrift für Agrarökonomik* (NRD).

*Kazimiera Bentlewska
Tadeusz Rychlik*